

TALOUS- JA RAHALIITON TOIMIELIMET

Euroopan rahaliiton toimielimet ovat paljolti vastuussa EU:n rahapolitiikan määrittelystä, eurojen liikkeeseen laskemiseen liittyvistä säännöistä ja hintavakaudesta EU:ssa. Nämä toimielimet ovat Euroopan keskuspankki (EKP), Euroopan keskuspankkijärjestelmä (EKPJ), talous- ja rahoituskomitea, euroryhmä sekä talous- ja rahoitusasioiden neuvosto (Ecofin).

OIKEUSPERUSTA

- Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 119–144, 219 ja 282–284 artikla
- Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen (SEU) liitetyt pöytäkirjat: pöytäkirja (N:o 4) Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännöstä ja pöytäkirja (N:o 14) euroryhmästä

TAVOITTEET

Talous- ja rahaliiton (EMU) toimielinten (2.6.1) pääasiallisena tavoitteena on

- täydentää sisämarkkinoita poistamalla valuuttakurssien vaihtelut ja valuutanvaihtoon liittyvät kustannukset sekä valuuttakurssiriskeiltä suojaumisesta aiheutuvat maksut
- varmistaa kustannusten ja hintojen vertailukelpoisuus unionissa, sillä se on kuluttajien edun mukaista, lisää unionin sisäistä kauppaa ja edistää yritystoimintaa
- lujittaa Euroopan rahatalouden vakautta ja taloudellista vaikutusvaltaa
 - poistamalla mahdollisuudet keinotella unionin jäsenvaltioiden valuutoilla
 - varmistamalla rahaliiton talouspoliittisen ulottuvuuden avulla uuden valuutan sietokyky kansainvälisiä valuuttakeinotteluja vastaan
 - tekemällä eurosta laajalti käytetty varanto- ja maksuvaluutta.

SAAVUTUKSET

A. EMUn ensimmäisen vaiheen (1. heinäkuuta 1990–31. joulukuuta 1993) toimielimet

EMUn ensimmäisessä vaiheessa ei perustettu rahapoliittisia toimielimiä.

B. EMUn toisen vaiheen (1. tammikuuta 1994–31. joulukuuta 1998) toimielimet

1. Euroopan rahapoliittinen instituutti (ERI)

ERI perustettiin EMUn toisen vaiheen alussa EY:n perustamissopimuksen 117 artiklan mukaisesti, ja se otti hoitaakseen keskuspankkien pääjohtajien komitean ja Euroopan rahapoliittisen yhteistyörahaston tehtävät. Sillä ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa rahapolitiikkaan, joka oli kansallisten viranomaisten etuoikeus. Sen päätehtäviä EMUn toisen vaiheen toteuttamiseksi olivat kansallisten keskuspankkien välisen yhteistyön lujittaminen ja jäsenvaltioiden rahapolitiikan yhteensovittaminen hintavakauden varmistamiseksi. ERI lakkautettiin EY:n perustamissopimuksen 123 artiklan 2 kohdan mukaisesti seuraajansa EKP:n perustamisen myötä (1. kesäkuuta 1998).

2. Raha-asiain komitea

Komiteassa oli yhtä suuri määrä komission ja jäsenvaltioiden nimittämiä jäseniä. Se perustettiin edistämään jäsenvaltioiden politiikan yhteensovittamista sisämarkkinoiden toiminnan kannalta tarpeellisessa laajuudessa (EY:n perustamissopimuksen 114 artikla), ja sillä oli neuvoa-antava rooli. Raha-asiain komitea lakkautettiin kolmannen vaiheen alussa, ja sen tilalle tuli talous- ja rahoituskomitea (SEUT:n 134 artikla).

C. Kolmannen vaiheen (1. tammikuuta 1999 –) toimielimet

1. Euroopan keskuspankki (EKP) ([1.3.11](#))

a. Organisaatio

Euroopan keskuspankki perustettiin 1. kesäkuuta 1998. Sen toimipaikka on Frankfurt. Sitä johtaa kaksi elintä eli EKP:n neuvosto ja EKP:n johtokunta, jotka ovat riippumattomia unionin toimielimistä ja kansallisista viranomaisista, sekä tietyissä tehtävissä yleisneuvosto, joka ei sinänsä ole Euroopan keskuspankkijärjestelmän (EKPJ) päätöksentekokoelin. Lissabonin sopimuksessa EKP:sta tehtiin unionin toimielin (SEU:n 13 artiklan 1 kohta, SEUT:n 282–284 artikla). Aiemmin sen asemaa ei ollut määritelty EY:n perustamissopimuksessa, vaikka se olikin oikeushenkilö.

i. EKP:n neuvosto

Neuvostoon kuuluvat johtokunnan jäsenet sekä euron käyttöön ottaneiden maiden kansallisten keskuspankkien pääjohtajat (SEUT:n 283 artikla ja perussäännön 10 artiklan 1 kohta). Se on ylin päätöksentekokoelin, joka hyväksyy suuntaviivat ja tekee tarvittavat päätökset EKPJ:lle uskottujen tehtävien suorittamiseksi, määrittelee unionin rahapolitiikan ja tekee tarvittaessa päätökset, jotka koskevat rahapolitiikan välitavoitteita, virallisia korkoja ja varantojen hankkimista EKPJ:ssä, sekä hyväksyy tarvittavat suuntaviivat niiden täytäntöön panemiseksi (perussäännön 12 artikla). Lissabonin sopimuksessa todetaan, että Eurooppa-neuvosto valitsee ja nimittää yhteisestä sopimuksesta määräenemmistöllä EKP:n johtokunnan jäsenet (SEUT:n 283 artikla).

ii. EKP:n johtokunta

Johtokunnan muodostavat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä, jotka kaikki nimitetään euroalueen jäsenvaltioiden valtion- tai hallitusten päämiesten tekemällä yhteisellä sopimuksella kahdeksan vuoden toimikaudeksi, jota ei voi

uusina (SEUT:n 283 artikla). Se toteuttaa rahapolitiikkaa ja antaa tässä yhteydessä tarvittavat ohjeet kansallisille keskuspankeille. Se vastaa myös neuvoston kokousten valmistelusta ja EKP:n juoksevien tehtävien hoitamisesta (perussäännön 11 ja 12 artikla).

iii. EKP:n yleisneuvosto

Yleisneuvoston (perussäännön 44 artikla) muodostavat EKP:n puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskuspankkien pääjohtajat, riippumatta siitä, onko niiden valuuttana euro. Se myötävaikuttaa tilastotietojen keräämiseen, koordinoi niiden jäsenvaltioiden rahapolitiikkaa, jotka eivät ole ottaneet euroa käyttöön, ja valvoo Euroopan valuuttakurssimekanismin toimintaa.

b. Tehtävä

Vaikka EKP ja kansalliset keskuspankit voivat laskea liikkeeseen seteleitä euroalueella, EKP:lla on yksinoikeus antaa lupa setelien liikkeeseen laskemiseen. Jäsenvaltiot voivat laskea liikkeeseen metallirahoja saatuaan EKP:n hyväksymisen liikkeeseen laskemisen määrälle (SEUT:n 128 artikla). EKP tekee päätökset, jotka ovat tarpeen EKPJ:lle perussäännössä ja perussopimuksissa uskottujen tehtävien suorittamiseksi (SEUT:n 132 artikla). EKP kerää kansallisten keskuspankkien avustuksella tarvittavat tilastotiedot joko toimivaltaisilta kansallisilta viranomaisilta tai suoraan taloudellisilta toimijoilta (perussäännön 5 artikla). EKP:a kuullaan ehdotuksista unionin säädöksiksi EKP:n toimivaltaan kuuluvilla aloilla ja kansallisten viranomaisten pyynnöstä suunnitelmista lainsäädännöksi (SEUT:n 127 artiklan 4 kohta). Se vastaa Euroopan laajuisen automatisoidun reaaliaikaisen bruttomaksujärjestelmän (TARGET2) toiminnan sujuvuudesta. TARGET2 on euromaksujärjestelmä, joka yhdistää kansalliset maksujärjestelmät ja EKP:n maksumekanismi. EKP tekee tarvittavat järjestelyt uusien euroalueeseen liittyvien jäsenvaltioiden keskuspankkien integroimiseksi EKPJ:ään.

EKP voi suorittaa erityistehtäviä, jotka koskevat luottolaitosten sekä muiden rahoituslaitosten kuin vakuutusyriyten toiminnan vakauden valvontaan liittyvää politiikkaa (SEUT:n 127 artiklan 6 kohta ja perussäännön 25 artiklan 2 kohta). EKP:lle on yhteisessä valvontamekanismissa (YVM) annettu lisätehtäviä, jotka koskevat euroalueen ja muiden mekaniin osallistuvien jäsenvaltioiden ”merkittävien” pankkien suoraa valvontaa. Jäsenvaltioiden viranomaiset valvovat edelleen ”vähemmän merkittäviä” pankkeja yhteistyössä EKP:n kanssa. Valvontaviranomaisten rajat ylittävästä yhteistyöstä unionissa vastaa kolme Euroopan valvontaviranomaista (ESA): Euroopan pankkiviranomainen (EBA), Euroopan arvopaperimarkkinaviranomainen (ESMA) ja Euroopan vakuutus- ja lisäeläkeviranomainen (EIOPA). Tätä valvontajärjestelmää täydentää uusi Euroopan järjestelmäriskikomitea (EJRK), joka vastaa rahoitusjärjestelmän makrotason vakauden valvonnasta.

2. Euroopan keskuspankkijärjestelmä (EKPJ) ja eurojärjestelmä

a. Organisaatio

EKPJ:n muodostavat EKP ja kaikkien EU:n jäsenvaltioiden kansalliset keskuspankit (SEUT:n 282 artiklan 1 kohta ja perussäännön 1 artikla). Sen päätöksentekuelimet ovat

samat kuin EKP:lla (SEUT:n 282 artiklan 2 kohta). Eurojärjestelmään kuuluvat vain EKP ja euroalueen jäsenvaltioiden kansalliset keskuspankit.

b. Tehtävä

EKPJ:n ensisijaisena tavoitteena on pitää yllä hintatason vakautta (SEUT:n 127 artiklan 1 kohta ja 282 artiklan 2 kohta sekä perussäännön 2 artikla). EKPJ tukee yleistä talouspolitiikkaa unionissa osallistuakseen unionin tavoitteiden saavuttamiseen rajoittamatta kuitenkaan hintatason vakauden tavoitetta. Tämän tehtävän hoitamiseksi se (SEUT:n 127 artiklan 2 kohta ja perussäännön 3 artikla)

- määrittelee unionin rahapolitiikan ja toteuttaa sitä
- suorittaa valuuttamarkkinatoimia SEUT:n 219 artiklan mukaisesti
- vastaa jäsenvaltioiden virallisten valuuttavarantojen hallussapidosta ja hoidosta
- edistää maksujärjestelmien moitteetonta toimintaa ja
- myötävaikuttaa luottolaitosten toiminnan vakauden valvontaan ja rahoitusjärjestelmän vakauteen liittyvän toimivaltaisten viranomaisten politiikan moitteettomaan harjoittamiseen (SEUT:n 127 artiklan 5 kohta ja perussäännön 3 artiklan 3 kohta).

3. Talous- ja rahoituskomitea

Talous- ja rahoituskomiteaan kuuluu enintään kuusi jäsentä, joista jäsenvaltiot, komissio ja EKP nimeävät kukin kaksi (SEUT:n 134 artiklan 2 kohta). Sen tehtävät ovat samat kuin raha-asiain komitealla, jonka se korvasi 1. tammikuuta 1999, yhtä merkittävää eroa lukuun ottamatta: rahapoliittista tilannetta koskevien tietojen antaminen komissiolle ja neuvostolle kuuluu nyt EKP:n tehtäviin.

4. Talous- ja rahoitusasioiden neuvosto (Ecofin)

Ecofin-neuvostoon, joka on unionin tason päätöksentekuelin, osallistuvat kaikkien EU:n jäsenvaltioiden valtiovarainministerit. Se tekee EKP:a kuultuaan päätöksiä valuuttapolitiikasta suhteessa EU:n ulkopuolisiin valuuttoihin noudattaen samalla hintavakauden tavoitetta.

5. Euroryhmä

Euroalueen talous- ja valtiovarainministereiden kokous, jota alun perin kutsuttiin Euro-11:ksi, muutti nimensä euroryhmäksi vuonna 1997. Se on epävirallinen neuvoa-antava elin, joka kokoontuu säännöllisesti keskustelemaan kaikista euroalueen ja EMUn moitteettomaan toimintaan liittyvistä asioista. Kokouksiin kutsutaan komission ja tarvittaessa EKP:n edustajat (euroryhmästä tehdyn pöytäkirjan (N:o 14) 1 artikla). Euroryhmän puheenjohtajaksi nimettiin Scheveningenin epävirallisessa Ecofin-kokouksessa 10. syyskuuta 2004 Luxemburgin pää- ja valtiovarainministeri Jean-Claude Juncker. Hänestä tuli siten euroryhmän ensimmäinen valittu ja pysyvä puheenjohtaja, jonka toimikausi alkoi 1. tammikuuta 2005. Euroryhmän asema vahvistui Lissabonin sopimuksen vaikutuksesta. Tavoitteena on parantaa euroalueen sisäistä koordinaointia. Nimitys ”euroryhmä” mainitaan nyt ensimmäistä kertaa perussopimuksissa (SEUT:n 137 artikla). Muodollisia uutuuksia on muun muassa euroryhmän puheenjohtajan valinta kahden ja puolen vuoden toimikaudeksi

euroryhmän jäsenvaltioiden enemmistöllä (euroryhmästä tehdyn pöytäkirjan (N:o 14) 2 artikla).

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

A. Lainsäädäntö

1. Euroopan parlamentti yhdessä neuvoston kanssa ja lainsäätämisyhteistyötä noudattaen

- hyväksyy monenvälistä valvontamenettelyä koskevat yksityiskohtaiset säännöt (SEUT:n 121 artiklan 6 kohta)
- muuttaa EKP:n perussäännön tietyt artikloja (SEUT:n 129 artiklan 3 kohta) ja
- säätää toimenpiteistä, jotka ovat tarpeen euron käytössä yhteisenä rahana (SEUT:n 133 artikla).

2. Euroopan parlamenttia kuullaan seuraavissa asioissa:

- eurokolikoiden käyttöönoton järjestelyt jäsenvaltioissa (SEUT:n 128 artiklan 2 kohta)
- euron ja EU:n ulkopuolisten valuuttojen vaihtokursseja koskevat sopimukset (SEUT:n 219 artiklan 1 kohta)
- euroon siirtymiseen vuonna 1999 ja sen jälkeen kelpuutettavien maiden valinta
- EKP:n johtokunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muiden jäsenten nimittäminen (SEUT:n 283 artiklan 2 kohta ja EKP:n perussäännön 11 artiklan 2 kohta)
- mahdolliset muutokset EKP:n neuvoston äänestysjärjestelyihin (EKP:n ja EKP:n perussäännön 10 artiklan 2 kohta)
- lainsäädäntö, jolla pannaan täytäntöön vakaus- ja kasvusopimuksen mukainen liiallista alijäämää koskeva menettely
- mahdolliset muutokset EKP:lle annettuihin valtuuksiin valvoa rahoituslaitoksia (SEUT:n 127 artiklan 6 kohta)
- EKP:n perussäännön tietyjen artiklojen muuttaminen (SEUT:n 129 artiklan 4 kohta).

3. Euroopan parlamentille annetaan tiedoksi yksityiskohtaiset säännöt talous- ja rahoituskomitean kokoonpanosta (SEUT:n 134 artiklan 3 kohta).

B. Valvonta

1. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen mukaisesti

EKP laatii vuosittain EKP:n toiminnasta sekä edellisen ja kuluvan vuoden rahapolitiikasta kertomuksen Euroopan parlamentille, neuvostolle ja komissiolle sekä Eurooppa-neuvostolle. EKP:n puheenjohtaja esittelee tämän kertomuksen neuvostolle sekä parlamentille, joka voi käydä yleiskeskustelun sen pohjalta (SEUT:n 284 artiklan 3 kohta ja EKP:n perussäännön 15 artiklan 3 kohta). EKP:n puheenjohtajaa ja muita EKP:n johtokunnan jäseniä voidaan Euroopan parlamentin pyynnöstä tai heidän

omasta aloitteestaan kuulla Euroopan parlamentin toimivaltaisissa valiokunnissa (SEUT:n 284 artiklan 3 kohdan toinen alakohta).

2. Parlamentin aloitteesta

Parlamentti vaati perussopimuksissa vahvistettujen EKP:n laajojen valtuuksien – oikeus määritellä harjoitettava rahapolitiikka – tasapainottamista demokraattisella vastuuvollisuudella (18. kesäkuuta 1996 annettu päätöslauselma). Tässä tarkoituksessa parlamentti otti käyttöön nk. rahapoliittisen vuoropuhelun. EKP:n puheenjohtaja tai muu sen neuvoston jäsen saapuu parlamentin talous- ja rahanasioiden valiokuntaan vähintään kolmen kuukauden välein vastaamaan taloudellisia näkymiä koskeviin kysymyksiin ja perustelemaan euroalueen rahapolitiikkaa. Lisäksi parlamentti ottaa säännöllisesti kantaa EKP:n vuosittaiseen kertomukseen valiokuntaaloitteisella mietinnöllä. Vuonna 2013 parlamentti ja EKP tekivät toimielinten välisen sopimuksen EKP:lle yhteisessä valvontamekanismissa annettujen tehtävien hoitamiseen liittyvää demokraattista vastuuvollisuutta ja valvontaa koskevista käytännön menettelyistä.

Dražen Rakić / Dirk Verbeken
01/2020

